

DFØ

Vår dato: 13.09.2022
Vår referanse: 22/49895 - 2
Deres dato:
Deres referanse:

Høringsinnspill - krav til bærekraftige måltidstjenester og mat- og drikkeprodukter

DFØs kriterieveiviser har stort potensiale. Landbruksdirektoratet mener imidlertid at det gjenstår arbeid med veiviseren for at den skal bli et målrettet virkemiddel for en mer bærekraftig matproduksjon. Vi stiller særlig spørsmål ved klimakalkulatoren for matvarer, og er i tvil om denne bidrar i riktig retning. Landbruksdirektoratet stiller også spørsmål ved om andre relevante kriterier kunne vært inkludert for bedre å favne de ulike dimensjonene i bærekraftsmålene og hele verdikjeden for mat.

Bakgrunn

Gode kriterier er nyttig og viktig for at offentlige virksomheter kan anskaffe varer og tjenester som dekker behovet best mulig og som kan produseres/framskaffes på en måte som hensyntar ulike forhold som en ønsker å vektlegge. DFØs kriterieveiviser skal gjøre det enklere for offentlige virksomheter å stille krav til miljø og sosialt ansvar i anskaffelsesprosessen.

Landbruksdirektoratet gir innspill til veiviserne for måltidstjenester og mat- og drikkeprodukter, som er særlig relevante for vår virksomhet. Landbruksdirektoratet hovedoppgave er forvaltning av virkemidler rettet mot primærlandbruket, landbruksbasert næringsmiddelindustri og handel. Virkemidlene skal bidra til å nå målene for landbruks- og matpolitikken, som er matsikkerhet og beredskap, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser (Prop. 1 S (2021 –2022)).

Kriteriesettene har gode intensjoner og stort potensiale

Offentlig sektor er en stor forbruker av mat- og drikkevarer. Felles kriterier for hva som kjøpes inn av ulike offentlige virksomheter kan være et effektivt virkemiddel til å påvirke hva som etterspørres av mat- og drikkeprodukter, og i neste omgang hva som

produseres og tilbys i markedet. Slik kan kriteriene være et verktøy for oppnåelse av samfunns mål i hele verdikjeden for mat.

I strategien for økologisk landbruk ses økologisk produksjon i sammenheng med utvikling av et mangfoldig og bærekraftig jordbruk. Kriterier som stimulerer storhusholdninger til å inkludere økologisk i matinnkjøpene hører dermed med i et kriteriesett for bærekraftige anskaffelser av mat. Landbruksdirektoratet støtter at dette er tatt inn i veilederen.

Innkjøp av mer bærekraftige alternativer kan utgjøre en merkostnad for den offentlige virksomheten. Samtidig kan det være andre, mer skjulte kostnader for virksomhet og samfunn man unngår ved å ta gode valg ved innkjøp. Landbruksdirektoratet støtter ønsket om å gjøre det enklere å vektlegge bærekraft i anskaffelsesprosessen. Det er viktig at kriteriene er innrettet på en slik måte at de bidrar til utvikling i riktig retning.

Landbruksdirektoratet vurderer at man ikke er helt i mål med innretting av kriteriene for å treffe godt på landbruks- og matområdet. Vi vil peke på noen viktige problemstillinger det bør arbeides mer med.

Hvordan veilede uten å villed, om et komplekst fagområde?

For å lage en veileder for bærekraftige anskaffelser som i praksis er funksjonell og tjener formålet, er det nødvendig å gjøre avgrensinger og finne fram til et utvalg av kriterier. I denne veilederen er det valgt ut noen kriterier som til sammen bare delvis favner de ulike dimensjonene ved bærekraftsmålene (miljømessig, sosial og økonomisk utvikling) og verdikjeden for landbruks- og matproduksjon.

Under de overordnede målene om bærekraftig matproduksjon, og hovedmålene for landbrukspolitikken er det en rekke ulike delmål, jf. Meld. St. 11 (2016 –2017). Dette er blant annet tilpasning til klimaendringer og redusert miljøbelastning, men også bidrag til fellesgoder som naturmangfold i beitemark og ivaretagelse av kulturlandskapet. Mange mål trekker i samme retning, men det er også enkelte motsetningsforhold. Dette medfører behov for avveininger i bærekraftsvurdering av mat. Dette er krevende og komplekst. Derfor er det behov for veiledning i disse problemstillingene.

Veiledning om hvordan man kan oppnå en klimavennlig meny er vektlagt med en nylig lansert klimakalkulator. Det er oppgitt i veiledningen at "I tillegg til å inkludere mer klimavennlig mat, bør offentlige oppdragsgivere også ta andre miljø- og bærekraftshensyn i anskaffelser av matvarer". Dette kan være vanskelig i praksis, når mange bærekraftsmål ikke er omfattet av veiviseren. Vurdering i forhold til de målene som er inkludert gjøres på ulike vilkår i svært ulikt format i veiviseren (bla. tilgjengelig beregningsverktøy vs. oppfordring til egne vurderinger). Disse problemstillingene bør behandles med større grundighet i kriterieveiviseren.

Bærekraftig matproduksjon tar utgangspunkt i naturgitte forutsetninger som ikke reflekteres i klimakalkulatoren

Hvert land har sine egne naturgitte og strukturelle forutsetninger for matproduksjon. Dette gjør at avveiningen mellom de ulike bærekraftsmålene ser ulik ut for mat produsert i Norge og de forskjellige landene vi handler med. Klimakalkulatoren stimulerer til å velge bort kjøtt fra gressbaserte produksjoner, til fordel for plantebasert mat som i større grad må skaffes gjennom import. Sentrale landbrukspolitiske mål som selvforsyning, bosetting, ressursutnyttelse og verdiskaping er knyttet til at vi har et husdyrhold basert på utnytting av gress- og beiteressursene rundt om i landet.

Jordbruket kan bidra til utslippsreduksjoner gjennom tiltak som levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg, karbonlagring vha. biokull, god agronomi, fôr med høy kvalitet, fornybar energi mm. Klimakalkulatoren bidrar ikke til å stimulere slik innsats. Forbedringer i produksjonsmåte påvirker utslipp i realiteten, men ikke i klimakalkulatoren.

Det er utviklet mange modeller som skal beskrive sammenhenger mellom jordbruk, mat og bærekraft. Felles for dem alle er høy grad av kompleksitet, nettopp fordi de skal reflektere et terreng som er veldig komplekst. For at en kalkulator skal reflektere virkeligheten godt nok, er vi redd for at den blir så kompleks at den vil miste nytte som veiledningsverktøy. Vi mener derfor at bruk av klimakalkulator ikke er veien å gå i dette tilfellet.

Behov for samordning av veiledning om mat, klima og bærekraft

Kriterieveiviseren er utviklet for bruk av offentlige virksomheter, men kan enkelt tas i bruk som rettesnor for alle som ønsker å gjøre bærekraftige matvalg. Svært mange initiativer er igangsatt samtidig med formål om å veilede om mat og bærekraft. Det arbeides bl.a. med nye nordiske kostholdsråd, som omfatter flere bærekraftsaspekter enn ernæringsmessige hensyn¹. EU arbeider med rammeverk for bærekraftsmerking av mat i *Farm to fork*-strategien². Forskningsprosjektet New Tools utvikler skåringssystemer som omfatter ernæring og matens klima- og miljøavtrykk³. Klimasmart landbruk er et prosjekt på næringsinitiativ som vil beregne klimagassutslipp på gårdsnivå⁴.

Ved vurdering av bærekraft er forutsetninger og avgrensinger avgjørende for resultatet. Med andre ord kan to regnestykker eller vurderinger med svært ulikt resultat være riktige begge to- med deres respektive forutsetninger. Dette er det krevende å veilede om. Uten en form for samordning og konsistens mellom anbefalinger kan rådene bidra til forvirring heller enn veiledning.

For å unngå dette bør kriterier og regnestykker fremmet av myndighetene på dette området være basert på en god prosess med bred involvering, og en samordning med ulike igangsatte initiativer.

Med hilsen
for Landbruksdirektoratet

Tore Fosse Refsdal
seksjonssjef

Marianne Henriksen Austad
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og trenger derfor ingen signatur.

Mottakere:
DFØ

Kopi til:
Mari Frostad Tranø